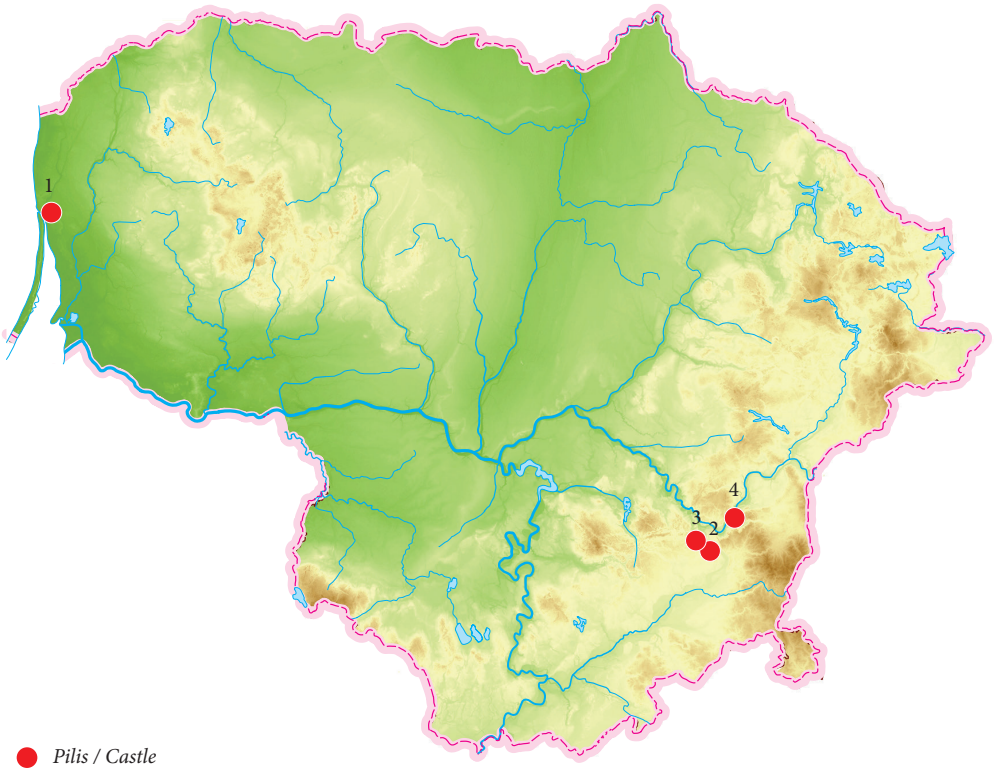
VI. Pilys
Castles

● *Pilis / Castle*

1. *Klaipėda (ir IX)*
2. *Senieji Trakai*
3. *Trakai*
4. *Vilnius*

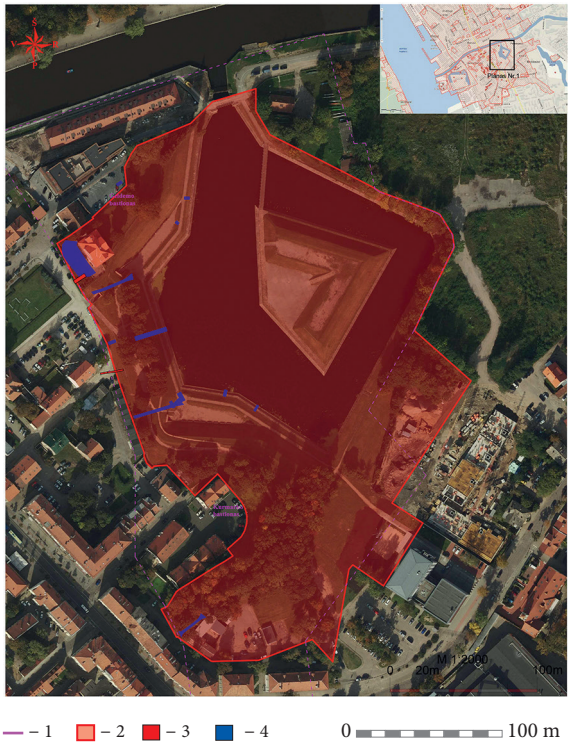
Darius Balsas, Rokas Kraniauskas, Marius Petkus

Bastioninių įtvirtinimų kompleksas Klaipėdoje

2018 m. Klaipėdoje vyko miesto bastioninių įtvirtinimų komplekso remonto ir rekonstravimo darbai. Šių darbų vietoje, apie 64 tūkst. m^2 plote, atlikti archeologiniai tyrimai (1 pav.). Anksčiau, 1974 m., bastionų vietoje tyrinėjo V. Žulkus. Perkasomis ištirtas apie 115 m^2 plotas, žvalgyta apie 500 m^2. Po pylimais aptikta buvusio užstatymo liekanų bei nustatyti bastiono supylimo etapai nuo XVII a. pradžios iki XVIII a. vidurio. Perkasose atidengti akmens grindiniai, kurie tęsiasi nuo vandens iki kurtinos. Kurtinoje atidengto grindinio plotis siekė 4–7 m. Pylimų pakraščiuose prie vandens rasti sukalti mediniai kuolai. Nustatyta, kad pylimuose išliko XVII–XVIII a. bastiono konstrukcijos elementų – akmeninis kelias virš griovio ir požeminiai praėjimai (Žulkus V., *Klaipėdos m. gynybiniai pylimai. Archeologinių tyrimo darbų ataskaita*, V., 1974. MLIM, AS 258).

2018 m. buvo ištirtos 3 perkasos, kurių bendras plotas 38,5 m^2. Detalieji archeologiniai tyrimai vykdyti vandentiekio ir buitinių nuotekų trasų vietose (perkasos 1 ir 2), kurios tiestos nuo pajungimo šulinio, esančio Didžiojoje Vandens gatvėje, iki kurtinos viršaus. Trasos nutiestos į II Pasaulinio karo laikų slėptuvę. Gatvėje tirtuose plotuose fiksuoti nuo 1,5 iki 1,7 m storio XVII–XX a. datuojami kultūriniai sluoksniai. Archeologiškai vertingi sluoksniai stipriai apardyti tiesiant inžinerines komunikacijas XX a. Perkasoje 2, tirtoje kurtinos šlaite, fiksuoti 30–50 cm storio supiltiniai pilkos žemės sluoksniai, suformuoti XX a. tvarkant kurtinos bastioną. Po jais aptiktas iki 2,7 m storio (ties kurtino viršumi) supiltinio molio, smėlio ir priemolio sluoksnis, kuris buvo suformuotas paskutinio bastiono įrengimo etapu XVIII a. viduryje. Ties ploto R kampu atidengtas II Pasaulinio karo slėptuvės kampas.

Taip pat detalieji tyrimai atlikti neįgaliųjų keltuvo vietoje (perkasa 3). Perkasoje aptiktas iki 60 cm storio juodžemio su XX a. II pusės

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – Klaipėdos miesto bastioninių įtvirtinimų komplekso (UK 10457) riba; 2 – 2018 m. žvalgymų teritorija; 3 – 2018 m. detaliųjų tyrimų plotai; 4 – 1974 m. V. Žulkaus tyrimų vietos. D. Balso brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation: 1 – boundaries of the Klaipėda star fort complex (UK 10457); 2 – area surveyed in 2018; 3 – areas excavated in 2018; 4 – locations of the 1974 investigation by V. Žulkus.

griuvenomis sluoksnis. Po juo buvo XVII a. pradžios (?) – XVIII a. bastiono įrengimo metu supilti sluoksniai – iki 90 cm storio pilka žemė su moliu, 20–40 cm storio juoda žemė ir iki 70 cm storio molio, smėlio ir priemolio sluoksnis (2 pav.).

2 pav. Perkasos 2 ŠR sienelės stratigrafija. D. Balso nuotr.
Fig. 2. Stratigraphy of the NE wall of Trench 2.

3 pav. Gelderno bastiono pjūvio atkarpa. D. Balso nuotr.
Fig. 3. Part of the profile of the Geldern Bastion.

Daugelyje vietų žvalgant aptikti tik vėlyvi sluoksniai, datuojami XIX a. pabaiga – XX a. Žvalgymų metu suoliukų, takų ir nukasamos teritorijos vietose vykdyti mažos apimties iki 70 cm gylio žemės judinimo darbai. Čia fiksuoti nevertingi supiltiniai technogeniniai XX a. II pusės sluoksniai, kuriuos sudaro apie 30–70 cm storio juodžemis su griuvenomis, apie 40–60 cm storio žvyras ir molis, vietomis atidengta asfalto danga. Žvalgytose vandentiekio, lietaus ir buitinių trasų vietose teritorijoje į ŠR ir PR nuo Kurmarko bastiono fiksuoti iki 3 m storio supiltiniai technogeniniai XX a. II pusės – XXI a. sluoksniai, kuriuos sudaro juodžemis su stambiomis griuvenomis ir šiukšlėmis, akmens anglies šlaku, permaišytu žvyru su moliu. Šiuo gruntu buvo užpilta griovio dalis. Žvalgant elektros kabelio trasos transėjoje, tiestos kurtinos vietose vykdyti mažos apimties iki 90 cm gylio žemės judinimo darbai. Minėtose vietose rasti supiltiniai XX a. II pusės sluoksniai, kuriuos sudaro apie 20–30 cm storio juodžemis su pavienėmis griuvenomis. Giliau fiksuotas iki 55–65 cm storio bastiono supiltiniai molio, šlyno ir smėlio sluoksniai.

Panduso vietoje Gelderno bastione užfiksuotas apie 38 m ilgio pjūvis (3 pav.). Pandusas įrengtas bastiono šlaite, kuris buvo perkastas statant saldainių fabriką. Pjūvyje aptikti iki 2 m storio supiltinio molio, smėlio ir priemolio sluoksniai, kurie, matyt, buvo suformuoti paskutiniame bastiono įrengimo etape XVIII a. viduryje. Antrojo panduso vietoje, Kurmarko bastione, apie 22 ilgio pjūvio viršutinėje dalyje fiksuotas 30–50 cm storio juodos žemės su XX a. griuvenomis sluoksnis, giliau buvo iki 1,4 m storio permaišyto molio su juodžemiu sluoksnis.

2018 m. ištirtuose plotuose rasta XVII–XX a. radinių – akmens masės ir molinių puodų šukių, angobuotų lėkščių fragmentų, stiklinių butelių duženų, plokščiųjų koklių su juoda ir žalia glazūra, kaolininių pypkučių kotelių. Radiniai perduoti į MLIM.

The Star Fort Complex in Klaipėda

In 2018, an archaeological investigation (Fig. 1), during which 3 trenches with a total of 38.5 m^2 were excavated, was conducted on the grounds, which are roughly 64 000 m^2 in size, of the star fort complex in Klaipėda. Cultural layers dating to the 17th–20th centuries and from 1.5 to 1.7 m thick were recorded in the areas investigated in the street. 30–50 cm thick fill layers of grey soil created in managing the fort in the 20th century were recorded in Trench 2, which was excavated on the scarp of the curtain wall. Under them was discovered a fill layer, up to 2.7 m thick (at the top of the curtain wall), of clay, sand, and sandy loam, which was created during the fort's last construction stage in the mid-18th century. A layer, up to 60 cm thick, of dark earth with rubble from the second half of the 20th century was discovered in Trench 3. Under it were early 17th (?)–18th-century fill layers, which were created during the fort's construction in the 18th century and consisted of a layer, up to 90 cm thick, of grey soil with clay, a 20–40 cm thick layer of dark earth, and a layer, up to 70 cm thick, of clay, sand, clay loam (Fig. 2).

A roughly 38 m long soil profile was recorded at the Geldern Bastion (Fig. 3). In the profile were discovered fill layers, up to 2 m thick, of clay, sand, and clay loam, which were apparently laid down during the last stage of the bastion's construction in the mid-18th century. At the Kurmark Bastion, a 30–50 cm thick dark earth layer with 20th-century rubble was recorded in a roughly 22 m long profile; beneath it was a layer, up to 1.4 m thick, of clay mixed with dark earth.

The areas excavated in 2018 revealed 17th–20th-century finds: stoneware and earthenware potsherds, fragments of engobed plates, glass bottle shards, panel stove tiles (*Blattkacheln*) with black and green glaze, and kaolin pipe stems.

Dovilė Baltramiejūnaitė

Vilniaus Aukštutinės pilies šlaitų tyrimai 2017–2018 metais

Vilniaus piliavietė (UK 141), vadinama Aukštutine pilimi, Pilies kalnu, Gedimino kalnu, yra kompleksinio NKVR įrašyto paminklo – Vilniaus piliakalnio su papiliais dalis (UK 664). Vietovė yra Vilniaus senamiesčio (UK 16073), Vilniaus senojo miesto su priemiesčiais (UK 25504), Vilniaus pilių su įtvirtinimais, pastatais ir jų liekanomis teritorijoje (UK 1791). Piliavietė patenka į Vilniaus pilių valstybinio rezervato teritoriją.

2016–2017 m. Vilniaus Aukštutinės pilies kalno šlaitus niokojo stipri erozija. Slinktys ar